

Van heilige naar veilige huisjes

De rol van de accountant
in het financiële systeem
van de toekomst

Mei 2012

Introductie

We schrijven 2017. In de geschiedenisboeken lezen we dat het al weer vijf jaar geleden is dat de ommekeer werd ingezet. Het financiële systeem is fundamenteel gewijzigd: waardecreatie voor alle belanghebbenden en rentmeesterschap voor toekomstige generaties staan centraal – het financieel kapitaal staat weer ten dienste van het waardecreërende vermogen van organisaties. Net zoals werknemers, leveranciers en consumenten, zijn ook management, financiers en toezichthouders zich bewust van hun essentiële, maar niet dominante rol in de keten. De natuurlijke ‘checks and balances’ werken weer en zijn transparant – het evenwicht is hervonden tussen alle spelers in de keten. Beleggers hebben daardoor weer vertrouwen in de echte waarde van ondernemingen, kapitaalmarkten weer in de slagkracht van Europese instituties, banken weer in elkaar en burgers en andere stakeholders in de informatie die zij ontvangen van bedrijven.

Hakken uit het zand

De geschiedenisboeken draaien er anno 2017 niet omheen. Er zat een aantal zaken fundamenteel fout in onze economische, politieke en maatschappelijke systemen. Het was, om op een gezonde manier weer te kunnen groeien, onontkoombaar dat bedrijven en landen weer zouden functioneren op een niveau dat recht zou doen aan hun onderliggende waarden.

Het begon met de erkenning dat er een ingrijpende waardeverschuiving plaatsvond in de samenleving. Aandeelhouderswaarde was niet meer allesoverheersend en moest stakeholderswaarde nadrukkelijk naast zich dulden. Op financieel resultaat alléén kon niet meer gestuurd worden. Materiële zaken dienden meer hand in hand te gaan met maatschappelijke betrokkenheid en duurzaamheid. Schulden konden niet langer vervangen worden door andere schulden. Korte termijn mocht niet langer ten koste gaan van lange termijn. Gewin kreeg weer een geweten.

De crisis leidde tot nadenken over hoe we systemen moeten hervormen. Zo ook ons systeem van verantwoordingsinformatie en de controle daarop. We moesten naar een samenleving waar transparantie en relevantie voorop staan. Een systeem waarbij organisaties – profit en non-profit – beter laten zien hoe ze waarde creëren voor aandeelhouders, klanten en medewerkers, welke risico's ze daarbij lopen, hoe ze die beheersen en wat de impact is van hun handelen op de maatschappij. Zodanig gepresenteerd dat het aan duidelijkheid niets te wensen overlaat, het aansluit bij de specifieke behoeftes van gebruikers, in een taal die de gebruiker verstaat en in een frequentie die ruimte voor bijsturing biedt.

Ommeekeer

De accountant is een essentieel onderdeel van dit systeem – zoals het was en anno 2017 is. Hij heeft een doorslaggevende rol gespeeld in de ommeekeer. De accountant, spil in het collectief geheugen en het vertrouwen in verantwoordingsinformatie, heeft zijn rol hervonden als 'vertrouwenspersoon van het maatschappelijk verkeer'. Voorop staat de informatiewaarde van 'corporate reporting' die belanghebbenden beter in staat stelt de bestendigheid van het waardecreërende vermogen van organisaties in te schatten en op basis daarvan, ieder vanuit zijn of haar eigen perspectief, de juiste afwegingen te maken over zijn of haar betrokkenheid bij die organisatie. Het beroep is daar weer pal achter gaan staan en heeft zijn professionele organisatie, verdienmodellen en opleidingsprogramma's daarop aangepast. Niet louter méér van hetzelfde, maar ánders – in harmonie met de maatschappelijke roep om zelfreflectie, kwaliteit en objectiviteit.

Hervormingen

Terug naar nu. Ondernemingen, aandeelhouders, financiers, rating agencies, politici, accountants en nog veel meer partijen die onderdeel waren van het systeem zoals we dat kenden, moeten zich de kritiek aantrekken. Het past niemand om naar anderen te wijzen. Het heeft geen zin om afkeurend te reageren op voorgestelde wijzigingen. Wel heeft het zin om met alternatieven te komen en via een constructief maatschappelijk debat te komen tot een nieuwe situatie waarin we de toekomst met vertrouwen tegemoet kunnen zien.

Gezien onze publieke functie en onze rol in dit systeem, past het het accountantsberoep om die handschoenen op te pakken. De accountant moet een aantal heilige huisjes omver (durven) schoppen. Leren van het verleden en een visie op de toekomst zijn onontbeerlijk. En er moeten veilige huisjes voor terugkomen. Wij pleiten voor hervormingen op minimaal een vijftal aspecten. De accountant anno 2017:

1. heeft een voortrekkersrol bij het vergroten van de relevantie, de vormen en de begrijpelijkheid van verslaggeving over het waardecreatieproces zodat deze beter aansluit op de behoefte van stakeholders;
2. onderkent andere dan louter monetaire waarden, stimuleert de governance, sturing en communicatie en durft hierbij een duidelijk oordeel te geven;

3. verbetert met behulp van innovaties continu de effectiviteit en efficiëntie van zijn controlewerkzaamheden;
4. is transparant en begrijpelijk over zijn bevindingen en over hoe die tot stand zijn gekomen naar ondernemingen, directe stakeholders en ook naar de bredere samenleving waar het gaat om gemeenschappelijke thema's en issues; en
5. is trots op zijn rol in het financiële systeem, heeft deze daadkrachtig georganiseerd en is transparant over zijn eigen functioneren.

Deze wijzigingen zullen niet van de ene op de andere dag een feit zijn. Ze vereisen een herbezinning op de eigen rol en mindset, een continue dialoog met cliënten en belanghebbenden, hernieuwde focus in de interne en universitaire opleidingen, investeringen in innovaties en technologie en het loslaten van oude zekerheden en verdienmodellen. Stil staan is geen optie. We moeten vooruit en snel ook! Met deze beschouwing op de rol van de accountant in het financiële systeem van de toekomst doen wij een aftrap. Hiermee willen wij bijdragen aan het maatschappelijke debat.

Was getekend, 11 mei 2012, te Amsterdam.

Olof Bik, Arjan Brouwer, Peter Eimers, Erik Roelofsen en Willem Geijtenbeek zijn werkzaam bij PwC. De eerst viergenoemde zijn daarnaast verbonden aan respectievelijk de Universiteit van Groningen, de Universiteit van Amsterdam, de Vrije Universiteit en de Rotterdam School of Management

Relevante en begrijpelijke verslaggeving die beter aansluit bij de informatiebehoeften van belanghebbenden

Publieke verslaggeving over de prestaties van de organisaties staat bloot aan kritiek. Rapporten zijn lang, gefragmenteerd, complex en ontoegankelijk. Ze geven bovendien onvoldoende inzicht in het proces en de bestendigheid van de waardecreatie van organisaties. Ze komen daarmee onvoldoende tegemoet aan de informatiebehoefte van investeerders en andere belanghebbenden.

De kritiek richt zich daarnaast op het sterke compliance-karakter van publieke verslaggeving. Het knijpt de ziel van de organisatie uit de verslaggeving. Het houdt te weinig rekening met het gedrag van mensen, de cultuur en processen binnen de organisatie, wat ze in de toekomst waard zijn en bijdragen, en wat de sociale- en milieueffecten ervan zijn. Het richt zich momenteel vooral op financiële prestaties.

Het is hoog tijd voor een nieuw stelsel van verslaggeving. Een stelsel waarin ondernemingen veel actiever hun stakeholders betrekken en informeren.

De organisatie moet weer begrijpen hoe stakeholders de informatie van ondernemingen gebruiken om beslissingen te nemen. Een organisatie mag nooit terugvallen op droge informatieverstrekking, maar zal in dialoog met stakeholders betekenis moeten geven aan die informatie.

Scherpe keuzes

De invulling van dat model vraagt scherpe keuzes. Ten eerste moet verslaggeving duidelijker worden afgebakend voor verschillende groepen gebruikers. Er zijn stakeholders die een directe bijdrage aan de onderneming leveren in de vorm van geld, arbeid of natuurlijke hulpbronnen. En er zijn stakeholders met een meer indirect maatschappelijk belang. Voor wie is het verslag nu bedoeld? De mate van diepgang en gedetailleerdheid van informatie dienen afgestemd te worden op het belang van de specifieke stakeholder. De organisatie moet over deze keuzes transparant zijn zodat dit voor alle stakeholders duidelijk is en er een debat over kan plaatsvinden.

Ten tweede moet verslaggeving een beter onderscheid maken tussen informatie over het verleden en informatie over de toekomst. Onderscheid dus tussen inzicht in reeds geleverde prestaties en de mogelijkheid om de bestendigheid van het waardecreërende vermogen in te schatten.

“Het is hoogtijd voor een nieuw verslaggevingstelsel waarin ondernemingen actiever hun stakeholders betrekken en informeren.”

Publieke verslaggeving anno 2017 bakent relevante stakeholders duidelijk af, maakt informatie voor verschillende groepen gebruikers toegankelijk en maakt onderscheid tussen informatie over verleden en toekomst. De accountant ondersteunt en stimuleert organisaties om hun communicatie beter te laten aansluiten op de informatiewensen van investeerders en andere stakeholders. Hij stimuleert de integratie van verschillende rapportages. Dat verhoogt het vertrouwen van beleggers en andere belanghebbenden in organisaties.

Beide zijn van belang voor het bepalen van de organisatie waarde, zowel in financiële als in maatschappelijke termen. Wij pleiten voor een helder onderscheid tussen verantwoordingsinformatie over verleden en informatie over risicoprofiel, strategie en toekomstverwachtingen. Dat laatste betreft informatie die van belang is voor stakeholders om te weten met wie zij 'zaken' willen doen.

Tot slot moet verslaggeving toegankelijker worden. Kappen in het woud van toelichtingvereisten is daarbij onontkoombaar. Een gebruiker moet in tien minuten de essentiële informatie uit een jaarverslag kunnen halen. Dat betekent dat een jaarverslag begint met de meest relevante informatie en afdaalt naar het verhaal achter de cijfers, toekomstverwachtingen en bijlagen. Het bevat een 10-minuten overzicht, met daarin ondernemingsdoelstellingen, het verdienmodel, key financiële indicatoren waar ook het management op stuurt, het risicoprofiel, milieu- en sociale zaken en cultuur en gedrag. Datzelfde jaarverslag moet ook voldoende detail geven aan analisten met een diepgaandere

informatiewens, maar dat kan in de vorm van bijlagen. Ook kunnen extra details worden verschaft via de website van de onderneming en andere media. Digitale standaarden kunnen deze gelaagdheid faciliteren en tegelijkertijd het woud van toelichtingvereisten beheersbaar maken.

Geïntegreerd beeld van ondernemingswaarde

Uiteindelijk is een onderneming daardoor beter in staat een geïntegreerd beeld te geven van de waarde en het waardecreërende vermogen van de onderneming op basis van de strategische waardebepalende factoren, inclusief de impact op en toegevoegde waarde aan maatschappelijke doelstellingen en resources.

Deze benadering draagt er aan bij dat bijvoorbeeld beleggers niet langer hun vertrouwen (blind) baseren op het systeem van regulering, controle en toezicht dat de verantwoordelijkheid voor de interactie en relatie tussen de organisatie en haar stakeholders bij anderen neerlegt dan bij de betrokken partijen zelf. Het is gericht

op de relatie tussen de organisatie en haar stakeholders. Dat heeft een voordeel voor de organisatie. Het maakt de organisatie minder kwetsbaar voor het verlies van vertrouwen als gevolg van incidenten die elders plaatsvinden. Het heeft ook een voordeel voor de maatschappij. Het maakt de economie minder kwetsbaar voor een systeemcrisis: iedere organisatie wordt op zijn eigen geloften beoordeeld.

Deze manier van verslaggeving brengt grote veranderingen en vraagstukken met zich mee. Want hoe vertaal je de strategie naar relevante prestatie maatstaven? Hoe moeten niet-financiële prestatie maatstaven gewaardeerd en weergegeven worden? Hoe zorg je ervoor dat deze betrouwbaar zijn? En hoe komen we tot nieuwe standaarden die nodig zijn voor het vergelijken van dergelijke rapportages? Regelgevers moeten 'integrated reporting' mogelijk maken. Het bedrijfsleven moet het omarmen. Maar de accountant zal zijn nek moeten durven uitsteken en oplossingen voor deze vragen moeten aanreiken.

“Het compliance-karakter knijpt de ziel van de onderneming uit de verslaggeving.”

Andere waarden dan louter monetaire

Maatschappelijke ontwikkelingen vragen dat de reikwijdte van het betrouwbaarheidsoordeel de komende vijf jaar toeneemt. Denk naast het oordeel over een jaarrekening, ook aan de controle van jaarverslag, tussentijdse cijfers en andere rapportages waarin verantwoording wordt afgelegd, zoals een milieuverslag, de werking van een risicobeheersingsysteem of de kwaliteitcijfers van een ziekenhuis.

Dat vraagt van een accountant andere dan louter financiële kennis. Laten we, om het concreet te maken, er een op het eerste gezicht minder voor de hand liggend voorbeeld uitlichten: de toenemende behoefte aan inzicht in en zekerheid over gedrag en cultuur in de organisatie.

Organisatiecultuur en gedrag zijn fundamentele drivers van het waardecreatieproces. Cultuur en gedrag als waardedrijver enerzijds, waarin strategie en merkbelofte worden waargemaakt. Anderzijds als onderdeel van integriteit en beheerste bedrijfsvoering: de effectiviteit van aansturing en beheersing wordt immers gedragen door een goede mix van 'harde' en 'zachte' controlemaatregelen.

Eigenheidswaarde

Er zijn talloze voorbeelden van organisaties waarin cultuur en gedrag doorslaggevend zijn voor hopeloos falen of duurzaam succes. Logisch dat in navolging van de crisis men van organisaties in toenemende mate verwacht dat ze meer verslag doen van de overeenstemming tussen hun gewenste en werkelijke cultuur. Van de walk en de talk. Dat zou je 'eigenheidswaarde' of 'organisatiekapitaal' kunnen noemen. Maar het mag vooral niet bij mooie woorden blijven. Organisaties moeten maar laten zien - van de bestuurskamer tot aan de jongste bedienden - dat hun missie, strategie, kernwaarden en governance-doelstellingen worden doorleefd en zijn verankerd in hun processen, systemen en dagelijks handelen.

In tegenstelling tot de heersende opvatting is organisatiecultuur voor een belangrijk deel observeerbaar, meetbaar en valideerbaar. Het komt tot uitdrukking in voorbeeldgedrag van management en medewerkers, beslissingen die genomen worden waar het gaat om tijd, geld of andere schaarse middelen, gedragscodes, beloningssystemen en interne controlemaatregelen. Maar ook in strategische resultaten zoals medewerkersbetrokkenheid, reputatie of merkwaarde. Inzicht hierin verhoogt vertrouwen en betrokkenheid van belanghebbenden en verlaagt maatschappelijke kosten.

“Organisaties moeten maar laten zien dat ze hun missie, strategie, kernwaarden en governance-doelstellingen echt waarmaken.”

De eenzijdige focus op winst heeft in 2017 plaatsgemaakt voor een benadering waarin ook strategische waarden als goed bestuur, klanttevredenheid, cultuur en gedrag een rol spelen. Een accountant anno 2017 is toegerust om die waarden te herkennen en te valideren.

Een relevantere accountant door digitalisering en innovatieve controletechnieken

In 2017 hebben wij afscheid genomen van het papieren jaarverslag als primair verantwoordingsdocument. eXtensible Business Reporting Language (XBRL) is de belangrijkste standaard geworden voor het uitwisselen van gegevens. Een wereldwijde open internetstandaard waarmee in Nederland nu al de meeste financiële- en administratieve gegevensdefinities zijn gedigitaliseerd. Het koppelt altijd terug naar de brongegevens, waardoor de kwaliteit van uitgewisselde informatie gewaarborgd blijft. Het maakt vernieuwende communicatievormen mogelijk die continu met de tijd en behoeften van belanghebbenden meebewegen.

Deze ontwikkeling betekent het einde van de jaarrekening met controleverklaring zoals we die nu kennen, en het begin van een onmiddellijke beschikbaarheid via elektronische kanalen van digitale verantwoordingsinformatie. Deze innovatie zal leiden tot continu monitoring: een continue digitale

beschikbaarheid van (geverifieerde) verantwoordingsinformatie. In een digitale rapportage wordt inhoud en presentatie bepaald door de specifieke gebruiker die de informatie opvraagt. Dat sluit aan op de groeiende wens van op maat gesneden informatie.

Nieuwe controletechnieken

Daarnaast maken accountants anno 2017 veel meer gebruik van geavanceerde wiskundige methoden en data-analysetechnieken, om bedrijfsdata te verzamelen, continu te monitoren en te verifiëren. Deze technieken sporen potentieel meer fraude op en beantwoorden aan de maatschappelijke verwachting, waarbij men inmiddels weet dat ook de accountant te bedonderen is door een kwaadwillende. Deze technieken vereisen een investering van de accountant, maar zullen uiteindelijk leiden tot efficiëntere en effectievere controles waarin de accountant meer toegevoegde waarde kan leveren waar het de kwaliteit en betrouwbaarheid van informatieverschaffing aan stakeholders betreft.

“Innovatieve data-analysetechnieken leiden tot efficiëntere en effectievere controles.”

“XBRL betekent het einde van de jaarrekening met controleverklaring zoals we die nu kennen.”

Accountants maken in 2017 optimaal gebruik van innovatieve methoden en technieken. Nieuwe data-analysetechnieken leiden tot een efficiëntere én effectievere controle. Door digitalisering van gegevens, (werk)processen en informatieverschaffing worden interpretatieverschillen en fouten tot een minimum beperkt en is verantwoordingsinformatie continu elektronisch beschikbaar.

Transparant en duidelijk rapporteren over bevindingen

De maatschappij eist dat organisaties transparanter communiceren over bevindingen van de accountant. Het kan niet langer zo zijn dat organisaties enerzijds een beroep doen op de samenleving - door aandeelhouders te vragen in hen te investeren of andere belanghebbenden zich in te zetten voor de onderneming - en dat ze anderzijds bevindingen van de accountant niet publiekelijk maken. Wetgeving moet zodanig worden aangepast dat de gecontroleerde organisatie de belangrijkste bevindingen van de accountant, zoals gerapporteerd aan de raad van commissarissen of raad van toezicht, publiek moeten maken.

Accountants hebben daarnaast ook een taak om hun observaties publiekelijk te delen als ze voor de maatschappij van belang zijn. Dat kan – en gebeurt al – via publieke managementletters. Daarin worden de belangrijkste risico's op sectorniveau gesignaleerd. Op die manier wordt de collectieve kennis van accountants ingezet om publiekelijk vroegtijdig risico's te signaleren in maatschappelijke sectoren. Niet alleen

ten behoeve van ondernemingen of instellingen zelf, maar ook ten behoeve van publieke toezichthouders, inspecties, ministeries en aan accountants in de sector.

Informatievere controleverklaring

De huidige controleverklaring van de accountant heeft intussen zijn langste tijd gehad. Waar vroeger de handtekening van de accountant voldoende was voor het vertrouwen ('akkoord en goed bevonden'), is de huidige controleverklaring verworpen tot een weergave van standaardbewoordingen. De informatiewaarde moet omhoog. Het bevat te weinig informatie en meldingen die significant zijn voor de governance van de gecontroleerde organisatie. De accountant kan dus nog zo goed controleren, als hij niet in staat is om hierover te communiceren, dan is de perceptie van zijn kwaliteit negatief. De essentie van een controleverklaring is namelijk simpel: de gebruiker moet weten in welke context de accountant zijn werkzaamheden heeft uitgevoerd (hoe breed of smal was zijn

“Accountants hebben een taak om hun observaties publiekelijk te delen als ze voor de maatschappij van belang zijn.”

“De controleverklaring bevat te weinig informatie en meldingen die significant zijn voor de governance van de gecontroleerde organisatie.”

opdracht) en wat deze op basis van zijn werkzaamheden te melden heeft. Maar wel in een taal die de lezer aanspreekt en begrijpt. Bijvoorbeeld: ‘Ik heb u als lezer nog een aantal zaken te melden, waarvan ik vind dat u ze moet weten omdat u behoefte heeft aan een al dan niet bevestigend

signaal van de accountant’. De setting van de controleopdracht en voornaamste controleprocedures zijn voor de liefhebbers leesbaar op een website. Net zoals een gebruiksaanwijzing voor elk ander product: die lees je als je er behoefte aan hebt.

Maar gaat de accountant dan niet op de stoel van de bestuurder van een onderneming of instelling zitten? Neen. Het is de bestuurder die verantwoording aflegt en de accountant die daar een conclusie aan verbindt. Maar wel een conclusie die maar op één manier uitlegbaar is en in een taal die ook door niet-accountants begrepen wordt.

De belangrijkste bevindingen van de accountant aan de raad van commissarissen of raad van toezicht worden publiekelijk gemaakt door de gecontroleerde organisatie. Accountants publiceren daarnaast zelf publieke managementletters (alerts) over sectoren en delen in sterk gereguleerde sectoren hun zorgen en bevindingen met (financiële) toezichthouders. De controleverklaring van de accountant bevat relevante informatie en meldingen die significant zijn voor de governance van de gecontroleerde organisatie. De tekst van de verklaring is heldere taal.

De accountant staat voor zijn vak en zijn prestaties

De accountant helpt met zijn kennis ondernemingen hun communicatie beter te laten aansluiten op informatiewensen van betrokken stakeholders en eist dit ook van ze. Stakeholders willen immers zien wat de waardebepalende factoren zijn van een onderneming en hoe een onderneming komt van strategie naar resultaat. Hij doet dit niet alleen om de verslaggeving van individuele ondernemingen op een hoger niveau te brengen, maar vervult zijn maatschappelijke rol ook door op sectorniveau een actieve rol te spelen en continu in gesprek te zijn met ondernemingen, toezichthouders en stakeholders. Hij moet proactief zijn in het signaleren van en communiceren over risico's en issues die relevant zijn voor de maatschappij.

“Het accountantsoordeel moet aan duidelijkheid, transparantie en reikwijdte winnen en mag geen misverstanden meer oproepen.”

De rol van de accountant is in deze meer stakeholder gerichte verslaggeving en controle onontbeerlijk. Hij begrijpt wat deze ontwikkeling betekent voor de verantwoordingsinformatie van ondernemingen. Hij dringt bij regelgevers aan op regels die op principes zijn gestoeld, zodat er ruimte komt voor toegespitste (digitale) verslaggeving. Een accountant die zijn aandacht uitsluitend heeft

gericht op de strikt wettelijke taak van de accountant zoals bepaald in de wet, mist mogelijk de afslag bij een onderneming die zijn activiteiten en processen vernieuwt en haar verslaggeving hierop aanpast. Dat betekent dat accountants zich moet bevrijden uit het veronderstelde keurslijf van huidige (beroeps)regels.

Bijdragen aan vertrouwen

Dat vraagt ook om een andere houding en rol van de accountant. Hij kan zich niet beperken tot alleen controle van jaarcijfers van een bedrijf, maar moet ook een oordeel geven over de getrouwheid van cijfers over bijvoorbeeld integriteit, beloning en sociale- en milieuaspecten. Niet alleen controle van de financiële gezondheid van een ziekenhuis, maar ook van het aantal geslaagde én mislukte operaties. Zijn controlewerkzaamheden moeten leiden tot vertrouwen in rapportages, en daarmee bijdragen aan een efficiënte kapitaalmarkt of bijvoorbeeld aan beter inzicht in de kwaliteit van ziekenhuizen. Maar bijvoorbeeld ook aan het burgersvertrouwen in hoe organisaties omgegaan met privacygevoelige informatie. Denk aan elektronische patiëntendossiers, internetbankieren, mailverkeer, en rekeningrijden. Zaken waar de burger, terecht of onterecht, nu argwanend tegenover staat. Het accountantsoordeel moet aan duidelijkheid, transparantie en reikwijdte winnen en mag geen misverstanden meer oproepen. Meer vooruitlopend op de toekomst en toegesneden op en in de taal van de gebruiker vormt de verandering. Met innovaties zoals XBRL en data-analyse

De accountant heeft een stevige blik in de spiegel geworpen, geholpen door de maatschappelijke roep om zelfreflectie. Hij heeft zich herbezonnen op zijn rol in het financiële systeem en de beroepsorganisatie en de verdienmodellen daarop aangepast. De opleiding van de accountant is hierop aangepast en heeft geleid tot een accountant die beter geëquipeerd is om in de nieuwe en complexe wereld de verwachtingen van het maatschappelijk verkeer te begrijpen, te bespreken en waar te maken. En bovendien is de accountant volkomen transparant over zichzelf en de kwaliteit van zijn controles.

moeten controlewerkzaamheden en -verklaringen beter worden afgestemd op de verwachtingen van de maatschappij zodat de rol van de accountant niet per se groter wordt, maar wel relevanter.

Herziening accountantsopleiding

De samenleving eist van de accountant dat hij de belangen behartigt van diezelfde samenleving. Niet alleen vanuit de reguliere jaarrekeningcontrole mag verwacht worden dat hij zinnige observaties kan delen over bijvoorbeeld managementcultuur. Zijn positie als onafhankelijke buitenstaander, die diepgaand onderzoek uitvoert binnen de organisatie, doet een breder beroep op zijn verantwoordelijkheid. Dat vraagt om een bredere accountant die andere waarden dan louter monetaire waarden herkent. Thans is de accountant daar nog niet volledig op toegerust. Een herziening van onze accountantsopleidingen is dus noodzakelijk. Gezien de hiervoor geschetste ontwikkelingen, is het evident dat die opleiding gebaat is bij een gestructureerde

en fundamentele interactie tussen praktijk en wetenschap.

Dit alles doet de accountant vanuit een unieke positie waarbij hij opereert ten behoeve van de maatschappij, maar ook een goede relatie met de onderneming van belang is om hem in staat te stellen zijn rol goed te vervullen. Juist in dit natuurlijke spanningsveld tussen de directe belangen van organisaties en verantwoordelijkheid naar de bredere groep van stakeholders heeft de accountant zijn rol als zekerheidsverschaffer te vervullen. Dat vereist, naast de verwachte rechte rug en een robuuste dialoog tussen belanghebbenden, ook dat hij zelf maximaal transparant is over zijn eigen prestaties en toegevoegde waarde in die rol. Practice what you preach - alleen op die manier ben je geloofwaardig.

Kwaliteit en onafhankelijkheid

Dus als we het hebben over transparant rapporteren van bevindingen dient de accountant zelf uiteraard voorop te lopen. Kwaliteit en onafhankelijkheid moeten buiten elke twijfel zijn verheven. Geen geheimen hierover dus. Volledige transparantie over onze interne kwaliteitsmaatregelen, bevindingen op basis van intern onderzoek en van onderzoek door de toezichthouder. Niets mag onder de pet blijven. Als we alles consistent en transparant rapporteren dan is het ook heel eenvoudig om de perceptie over de door ons geleverde kwaliteit te verbeteren: simpelweg door hoge kwaliteit te leveren. Al met al zorgt dit ervoor dat de opdracht van de accountant niet groter wordt, maar wel relevanter. En zo is de accountant anno 2017 beter in staat zijn werkzaamheden en verklaringen af te stemmen op de verwachtingen van de maatschappij.

“Herziening van accountantsopleidingen is noodzakelijk.”

Epiloog: De argusogen zijn op ons gericht

Het vertrouwen heeft tijdens de kredietcrisis, de eurocrisis en diverse bedrijfschandalen een forse deuk opgelopen. Om op een gezonde manier te kunnen groeien moeten bedrijven weer functioneren én rapporteren op een niveau dat recht doet aan hun onderliggende waarden en waardecreërende vermogen. De samenleving moet er zeker van kunnen zijn dat informatie ook klopt. Het is een voorwaarde voor vertrouwen.

In dit document schetsen wij een ambitie voor de rol van de accountant in de toekomst. Maar de weg naar verandering is nog vol obstakels. We noemen er vier:

1. Stakeholders stellen zich nog te passief op om betere verslaggeving te bewerkstelligen. Terwijl het toch echt om het publieke, dus hún belang gaat. Een voorbeeld: van de veertig leden in de International Integrated Reporting Council is er maar één belegger. Dat zouden er veel meer moeten zijn, maar komen ze in actie?
2. Bestuurders laten hun persoonlijke belang om verslaggeving vaag te houden vaak prevaleren boven brede ondernemingsbelangen. Ze zijn wellicht bang om afgerekend te worden op concrete doelstellingen. Hier ligt een rol voor commissarissen. Zij zijn er niet om de reputatie van het bestuur te bewaken, maar om de belangen van bestuurders af te wegen tegen de belangen van stakeholders. Die balans moet beter, maar pakken commissarissen dit op?

3. De wet van de remmende voorsprong kan betere verslaggeving in de weg staan. Nu willen ondernemingen niet het voortouw nemen. Men wil niet per se het beste jongetje van de klas zijn, maar wacht op elkaar. Bovendien zijn de implementatiekosten voor met name beursgenoteerde bedrijven significant. Er is een katalysator nodig. Maar wie zorgt er voor die (financiële) prikkel?

4. En wij accountants? Wij zijn van nature technocratisch, gefocust op vaktechniek en op de onderneming. We zouden vaker rechtstreeks met stakeholders moeten spreken. Critici vragen zich bovendien af of wij in staat zijn om barrières ten aanzien van niet-financiële verslaggeving te slechten. Hebben wij wel de kennis en de juiste instelling om dat gesprek te kunnen voeren? En zijn onze opleidingen daartoe geëquipeerd?

Wij pleiten niet per se voor een grotere rol van de accountant. Wel pleiten wij voor hernieuwde relevantie van de accountant in de keten van gemeenschappelijke waardecreatie en rentmeesterschap voor toekomstige generaties in de maatschappij. Dezelfde maatschappij die een kritisch, onafhankelijk, helder, geïntegreerd oordeel over strategie, kwaliteit, bestendige waardecreatie, risico's, governance, gedrag en cultuur eist. Traditioneel hét terrein van accountants.

Vrijblijvend is die taak echter niet: de argusogen zijn op ons gericht. Investerings in de robuuste maatschappelijke dialoog, in technologie, in opleiding en bovenal in een wijziging in mindset moeten snel plaatsvinden om ervoor te zorgen dat we vooruitgaan richting een oplossing in plaats van te blijven hangen in discussies over politiek onbegrip.

